

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Β'. κατὰ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ.

Περὶ τῆς ἐν Σύρῳ Ἑλληνικῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας.

Πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι βιοούντων Ἑλλήνων ἀκούουσι μὲν τὴν ἑλληνικὴν ἀτμοπλοικὴν ἐταιρίαν καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τῇ ὑπάρξει αὐτῆς, ὡς καλῆς τινος ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως, εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ ἐκτιμῶσι κατ' ἀξίαν καὶ τὰ εὐεργετήματα, ἅπερ παρέχει εἰς τὴν πατρίδα ἢ ὅλως ἐμπορικὴ φαινομένη αὕτη ἐπιχείρησις. Ἡμεῖς αὐτοὶ, καίτοι πολλάκις καὶ εἰς μακρυνὰ μάλιστα μέρη δι' ἄλλοεθνῶν ἀτμοπλοίων ταξειδεύσαντες, καὶ δυνάμενοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον νὰ εἰκάσωμεν τὸ χρήσιμον τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας, ἦτο ὅμως ἀδύνατον νὰ ἐκτιμῶμεν αὐτὸ κατ' ἀξίαν, ἂν μὴ ἐταξειδεύωμεν τελευταῖον μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀτμοπλοικὴ ἐταιρία δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸ κέρδος ἐκεῖνο, πολὺ ἢ ὀλίγον, τὸ ὁποῖον λαμβάνουσιν οἱ μέτοχοι, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀναποφεύκτου οὐσης καλῆς ιδέας, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ λάβῃ ὁ ἔξω κόσμος περὶ ἡμῶν. Ἄσας δὲ ὁ ἔξω κόσμος ἀδιαφορεῖ ἂν ᾖναι πρωθυπουργὸς ὁ Γιάννης ἢ ὁ Κώστας καὶ οὐδὲ φροντίζει νὰ

μάθη τὸ ποῖος διευθύνει τὰ οἰκονομικά, ἢ τὰ ἐσωτερικά, ἢ τὰ στρατιωτικά ἢ τὰ ναυτικά τοῦ Κράτους, — διότι οὔτε ὑπάλληλος θέλει νὰ γείνη οὔτε βουλευτὴς ἢ πληρεξούσιος νὰ ἐκλεχθῇ, — ἐνδιαφέρεται ὁμως μεγάλως ἂν δύναται νὰ ταξειδεύῃ ἀσφαλῶς καὶ ἐν ἀνέσει καὶ μὲ ἑλληνικά ἀτμόπλοια, καὶ μὲ Λιγγέως ὄμμα μᾶς κατασκοπεύει διὰ νὰ μάθη, ἐὰν ὁ τόπος μας παράγῃ κρασί ἢ ἔλαιον, μέταξαν ἢ βάμβακα, σίτον ἢ ζῶα, ἂν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν μὲ τὰ προϊόντα μας ἢ ἔχωμεν ἀνάγκην καὶ ξένων, ἢ τοῦναντίον ἂν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν καὶ ἐξαγωγὴν, καὶ διὰ τίνος ἢ εὐκολίας δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ταύτην, καὶ ἂν ὁ τόπος μας παρέχῃ ἱκανὴν ἀσφάλειαν, ἵνα προκαλέσῃ τὸν συναγωνισμόν τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων καὶ ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀτμοπλοϊκὴ ἐταιρία λοιπὸν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ δεσμός, ὁ συνδέων πρὸς ἀλλήλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁ εὐκολύνων τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεις. Περιττὸν δὲ εἶναι νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὅσον τιμιώτερον ἀτφαλέστερον καὶ ἀνετώτερον γίνεται ἡ συγκοινωνία αὕτη, τόσον πλείότεραι ἀναπτύσσονται μειαζὺ λαῶν καὶ λαῶν σχέσεις, καὶ τόσον μεγαλειτέρα διεγείρεται συμπάθεια ὑπὲρ τῶν λαῶν ἐκείνων, οἵτινες λαμβάνουσι τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰς τοιαύτης φύσεως ἐπιχειρήσεις. Καὶ δὲν γνωρίζομεν ἄλλο μέσον συντελεστικώτερον καὶ δραστικώτερον τούτου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς συμπαθείας τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἢ ἅπαντες γινώσκουσι πόσον φανατικῶς ἐμισοῦντο πρὸ ὀλίγων ἐνιαυτῶν πρὸς ἀλλήλους οἱ διαφόρου θρησκευματος λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς. Πολύλακις τῷ ὄντι πρότερον οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ γκιαοῦρ ἢ γιαουδῆ ἠνέχοντο ν' ἀκούσωσιν οἱ Τοῦρκοι τῆς Ἀνατολῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Ἰουδαῖοι σπανίως σχεδὸν συνεταίριζοντο μὲ τοὺς Τοῦρκους, καὶ ἔτι σπανιώτερον συνεταξίδευον. Σήμερον δὲ εἶναι λίαν εὐχάριστον καὶ συγκινητικὸν συνάμα τὸ νὰ βλέπῃ τις ἐν τῷ αὐτῷ ἑλληνικῷ ἀτμοπλοίῳ συνεταξιδεύοντας, συντρώγοντας, συνομιλοῦντας καὶ πρὸς ἀλλήλους φιλοφρονουμένους Ὄθωμανοὺς, Ἀρμενίους, Ἰουδαίους, Ὀρθοδόξους χριστιανοὺς, Ἄγγλους, Γάλλους, Γερμανοὺς καὶ Ἕλληνας,

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει ταξειδίῳ μας ὑπῆρξamen μάρτυρες σκηνῆς τινος λίαν εὐφροσύνου. Ἀπὸ μὲν τῆς Χίου ἐπεβιβάσθη ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ «Εὐνομία» Ὄθωμανός τις Μουλά Τζελάλης, ἴσως ὁ πλέον πεπαιδευμένος μετὰ τῶν Τοῦρκων. Ἀπὸ δὲ τῆς Σμύρνης ἐπεβιβάσθησαν ὁ ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει νεωστὶ διορισθεὶς γενικὸς πρῶτος τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Κ. συζύγου του, εὐπατρίδης τις Βέλγος μετὰ τῆς Κ. συζύγου του, ὁ περιώνυμος Καραοσμάνου γλῶσσος ἐκ Μαγνησίας, καὶ διάφοροι ἄλλοι ἐπίσημοι Ὀθωμανοὶ διὰ τῆς ἀξιοπρεποῦς συμπεριφορᾶς των ὁ πλοίαρχος Κ. Ἀγγελικάρας καὶ σύμπαν τὸ πλήρωμα πῦχαρίστησαν τοὺς πάντας. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς τραπέζης ἐκάθητο ὁ πλοίαρχος· τὰ δεξιὰ δὲ καὶ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ κατεῖχον οἱ εὐρωπαῖοι· τὰ δὲ κατέναντι αὐτοῦ οἱ ὀθωμανοὶ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ τῶν εὐρωπαίων ἐχρησιμοποιεῖμεν ἡμεῖς διὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικότητός μας τρόπον τινὰ ὡς διάμεσον ἢ ὡς σύνδεσμος, συνδέων καὶ μέλλων νὰ συνδέσῃ σφιγκτώτατα τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τῆς Δύσεως. Τί δὲν ἐγένετο ἐν τε τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐπὶ τοῦ γεύματος καὶ προγεύματος, ἵνα εὐχαρισθῶσιν οἱ πάντες; ἐννοεῖται δὲ, ὅτι τὴν πρώτην θέσιν τῶν ἐδεσμάτων κατεῖχε τὸ βροσπιὸν καὶ τὸ Μπουτίνον, δὲν ἔλειψαν ὁμῶς οὔτε τὸ λίαν ἀσπαστὸν παρὰ τοῖς τούρκοις πιλάφι οὔτε διαφόρων ἄλλων εἰδῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρεστὰ εἰς πάντας ἐδεσμάτα καὶ γλυκύσματα. Ἄλλ' ὅσον ἐπουσιῶδες θὰ φανῇ ἴσως τοῦτο εἰς σπουδαίους ἀνδρας τοσοῦτον σημαντικὸν θὰ φανῇ τὸ ἀκόλουθον.

Σύμπασιν σχεδὸν αἱ θέσεις τοῦ ἀτμοπλοίου ἦσαν ἔμπροσθεν, ἐν δὲ τῷ καταστρώματι μετὰ δυσκολίας ἐδύνατό τις νὰ κινηθῇ ἐνεκα τῆς πληθύος τῶν ἐπιβατῶν· πολλοὶ τούτων ἦσαν ὀθωμανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, ἐν οἷς δὲν ἔλλειπον καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ· ἡ δὲ βροχὴ ἦτο ῥαγδαίοτατη καὶ ἡ τρικυμία μεγάλῃ· ἐπὶ τοιαύτης δὲ δυσχερείας ὁ πλοίαρχος ἔλαβε τοιαύτην πρόνοιαν, ὥς οὐδεὶς σχεδὸν ἐπιβάτης ἐβράχην καὶ οὐδεὶς ἐκρύωσε. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἔκαμε τοσαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς, ὥστε ἰδίῳ ὡσὶν ἠκούσαμεν τὸν πλέον πεπαιδευμένον τῶν τούρκων, τὸν Μουλᾶν Τζελλάην, τὸν πολλάκις καὶ καθὼν εἰς διαφόρους σημαντικὰς ἐπαρχίας χρηματίσαντα, νὰ ὑποσχεθῇ, ὅτι οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ θὰ ταξειδεύῃ μὲ ἄλλα ἀτμόπλοια, ὅσας δύνανται νὰ μεταχειρισθῇ τὰ ἐλληνικά. Ἰσως δὲ νομίσει τις, ὅτι τοιαύτην ὑπόληψιν χαίρει μόνη ἡ *Εὐνομία*· ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξῆς περιστατικοῦ ὑπῆρξάμεν μάρτυρες αὐτόπται ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ *Πατρίδι*.

Ἀποδύται τινές, κατὰ δυστυχίαν ὑπήκοοι Ἕλληνες, μόλις ἀπαλλαγέντες τῶν φυλακῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀποπεμπόμενοι τῆς Τουρκίας, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐν

τῷ καταστρώματι ἐπιβατῶν, ἐν καιρῷ νυκτὸς ἔκλεψαν παρ' ἐνὸς ἐβραίου τὸ βαλάντιον, ἔχον ἐβδομήκοντα λίρας τουρκικὰς· διανεχθέντες δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τῆς διανομῆς, συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφόρῳ ὑπὸ τοῦ σκοποῦ τοῦ πλοίου. Κοιμωμένου δὲ τοῦ πλοιάρχου Κ. Ὀρλάνδου, ὁ ἄξιος καὶ τίμιος σκοπὸς ἀγνοῶν τὸν κλαπέντα, παρέδωκε τὰ κατασχεθέντα χρήματα εἰς τὸν λογιστήν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Ἰουδαῖος, μόλις ἐννοήσας τὴν κλοπὴν, ἔταξε δέκα λίρας, ἃς καὶ ἔδωκεν εὐχαρίστως εἰς τὸν δόντα αὐτῷ τὰ χρήματα σκοπὸν· ἀλλ' ὁ ἐντίμος πλοίαρχος, μαθὼν τὸ περιστατικόν, ἐπήνεσε τὸν σκοπὸν καὶ παρήγγειλεν αὐτὸν νὰ τηρήσῃ μόνον τὰς πέντε λίρας ὡς ἀμοιβήν· τὰς δὲ λοιπὰς πέντε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν κλαπέντα Ἰουδαῖον· περιττὸν εἶναι νὰ παραστήσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἐκπληξιν τούτου, ἐπὶ τῇ ἐντίμῳ διαγωγῇ τοῦ τε πλοιάρχου καὶ τοῦ σκοποῦ.

Ἡ ἀτμοπλοϊκὴ λοιπὸν ἐταιρία χρησιμεύει ὡς δεσμός, ἐνώνων τὰς συμπαθείας ὅλων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν ἰδρυτῶν τῆς ἐταιρίας, οἵτινες κατὰ τὰ ἐννεμήκοντα ἐννέα ἑκατοστὰ εἶναι χριστιανοί· πᾶν ὅ,τι δὲ ἐπαυξάνει τὴν συμπάθειαν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν συντελεῖ τεραστίως οὐ μόνον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνάπλασιν καὶ ἀναγέννησιν τῆς Ἀνατολῆς, ἥ καὶ εἰς αὐτὴν πρὸς τούτοις τὴν ἀνακούφισιν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἀδελφῶν ἡμῶν· διότι καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀδύνατον ὁ τοσοῦτον εὐχαριστηθεὶς ἐν τῇ Εὐνομίᾳ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Μουλᾶ Τζελάλης νὰ μισῇ τοῦ λοιποῦ τοὺς ὑπὸ τὴν Καδδικτὴν δικαιοδοσίαν του χριστιανούς καὶ νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς ἀπίστους. Ἄξιον παρατηρήσεως μάλιστα εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς οὗτος ὁ Μουλᾶ Τζελάλης, ὁ ἐνεκα τοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν αὐτοῦ συνειθίσας ἴσως νὰ μισῇ τοὺς χριστιανούς, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μᾶς εἶπε τὰ ἑξῆς περίπου· «ἂν ἔχωμεν γνῶσιν ἡμεῖς οἱ Ἀνατολίται καὶ ἐπιθυμῶμεν νὰ μὴ μᾶς ξεγυμνώσουν οἱ Φράγγοι καὶ πλουτίζουν μὲ τὰ προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς, πρέπει νὰ ἀδελφωθῶμεν καὶ νὰ μὴ ἐξετάζωμεν ἐὰν ὁ εἰς ὀνομάζεται »Γιάννης καὶ ὁ ἕτερος Χασάνης καὶ ὁ τρίτος Γιαουδῆς, ἀλλὰ νὰ συνεργασθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν πόρων τῆς »Ἀνατολῆς.» Τοιαύτην φιλοσοφίαν ἀμφιβάλλομεν ἐὰν εἶχον πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πεφωτισμένῃ Δύσει, ἥ ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ἔχωσι καὶ σήμερον ἔτι ἐν Ῥώμῃ, ὅπου, ὡς γνωστὸν, δὲν ἐπιτρέπουσιν οὐδὲ τὴν ταφήν τῶν ὀρθοδόξων· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Διὰ τὴν ἐκτιμῆσιν δὲ τις κάλλιον τὰ εὐεργετήματα ὅσα παρέχει εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ Ἑλληνικὴ ἀτμοπλοικὴ ἐταιρεία, δὲν πρέπει νὰ λογίζῃ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως ἢ ἔσως μόνον ἀπὸ σήμερον· διότι γνωστὸν εἶναι, ὅτι ἡ ἐταιρεία αὕτη ἀμέσως ἀπὸ τῆς συστάσεώς της κατεπολεμῆθη θανασίμως ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, χάριν τῆς Αὐστριακῆς ἐταιρείας τοῦ Λούδ· ἐπομένως οἱ μέτοχοι δὲν πρέπει νὰ παραξενεύωνται ἂν ἕως τῶρα δὲν ἔλαβον καὶ μέγα μέρος, τοῦναντίον μάλιστα πρέπει νὰ ἀπορῶσι πῶς ἐδυνήθη ν' ἀντισταθῇ ἡ ἐταιρεία αὕτη εἰς πάσας τὰς Ἰησουϊτικὰς δολοπλοκίας τοῦ Ὄθωνος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ· ὀφείλεται δὲ μέγας ἔπαινος καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τ' ἄχρι τοῦδε διοικητικὰ συμβούλια τῆς ἐταιρείας διὰ τὴν δεξιότητα, μεθ' ἧς διώκησαν τὴν ἐταιρείαν καὶ διεξέφυγον ἐπιτηδεύως τὸ ναυάγιον, τὰ ὅποιον τῆς εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ Ὄθων ἀπὸ τῆς συστάσεώς της.

Ἄλλως δὲ δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητος καὶ ἡ ἄχρι τοῦδε ἀνάπτυξις τῆς ἐταιρείας. Αὕτη ὡς γνωστὸν, συνεστήθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1857 μὲ τρία λίαν ἀκατάλληλα ἀτμόπλοια, τὴν *"Γόρδιον"*, τὸ *Παρειλλήριον*, καὶ τὸ *Αἰγαῖον*. Τὸ δὲ 1858 κατεσκεύασεν εἰς Ἀγγλίαν ἕτερα δύο τὴν *Καρτερίαν* καὶ τὴν *Ὀμόροϊαν*· τὸ 1861 κατεσκεύασεν ἐπίσης εἰς Ἀγγλίαν τὴν *Πατρίδα*, τὴν *Εὐρομύλιαν*, τὸ *Βυζάντιον* καὶ τὴν *Ἐπτάνησον*. Πρὸς ἐπέκτασιν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας τοῦ Κράτους ἡ ἐταιρεία ἐξητήσατο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔλαβεν ἐσχάτως ἐπὶ ἐκτιμῆσει καὶ τὰ ἀτμόπλοια *Ἀθῆναι* καὶ *Ἰορία*, ὥστε σήμερον ὁ στόλος τῆς ἐταιρείας σύγκειται ἐξ ἑνδεκα ἀτμοπλοίων. Μανθάνομεν δὲ εὐχαρίστως, ὅτι τὸ διοικητικὸν συμβούλιον διανοεῖται νὰ κατασκευάσῃ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ δύο ἕτερα μεγάλα ἀτμόπλοια πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐξωτερικῶν γραμμῶν.

Ἡ δὲ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐταιρείας σήμερον εἶναι λίαν εὐάρεστος. Ἐὰν ρίψῃ τις ὄμμα εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τῶν ἐπτὰ παρελθόντων ἐτῶν, θέλει ἰδεῖ μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι ἡ ἐταιρεία κατὰ μὲν τὰ πρῶτα πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς ἀπώλεσεν ἕνεκα τῶν κατ' αὐτῆς ῥαδιοιουργιῶν τοῦ Ὄθωνος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ τὸ τεταρτημόριον σχεδὸν τῶν κεφαλαίων της· κατὰ τὰ δύο ὁμῶς τελευταῖα ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ δημοσίου προσδιορισθεῖσαν ἐτησίως ἐπιχορήγησιν τῶν τριακοσίων χιλιάδων δραχμῶν, αἵτινες χρησιμεύουσι μόνον πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς ἐταιρείας διὰ τὰς ἐσωτερικὰς γραμμὰς, ἡ ἐταιρεία τοσοῦτον ἀνέπτυξε

τάς ἐργασίας καὶ εἰσπράξεις τῆς, ὥστε τὸ ἐξ 920,000 δραχ. παρουσιαζόμενον κατὰ τὸ 1861 ἔλλειμμα, περιορίσθη κατὰ τὸ 1862 εἰς μόνον δραχ. 387,000. Συνάμα δὲ ἐσχηματίσθη καὶ οὐκ εὐκαταπρόλητον ποσὸν ὡς ἀσφαλιστικὸν κεφάλαιον τῶν ἀτμοπλοίων. Μανθάνομεν δὲ εὐχαρίστως ὅτι καὶ αἱ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐργασίαι τῆς ἐταιρίας ἀνεπτύχθησαν ἐτι περισσότερον, καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς δύο ἐξωτερικὰς γραμμὰς, τῆς μεσημβρινῆς δηλαδή καὶ Ἀσιατικῆς Τουρκίας, αἵτινες μόναι φέρουσιν εἰσπράξεις, ἴσας τῶν εἰσπράξεων ὅλων τῶν ἄλλων ἐντὸς τοῦ Κράτους γραμμῶν, ὥστε τὸ καθ' ἡμᾶς θεωροῦμεν ἐξησφαλισμένον πλέον τὸ μέλλον τῆς ἐταιρίας. Ἐὰν δὲ δὲν παρέσχεν ἡ ἐταιρία καὶ μέρος ἀνάλογον, τὸ σφάλμά δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὴν, ἀλλ' εἰς τὰς κατ' αὐτῆς ραδιοσυργίας· δὲν ἦτο δὲ εὐκολον τὸ νὰ διαφύγῃ τις τοιαύτας ραδιοσυργίας, ὑποστηριζομένας, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Παπικῆς Προπαγάνδας πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς, χάριν τῶν συμφερόντων τῆς ἐταιρίας τοῦ Λούδ. ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλην ἐποψίν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος ἡ σημερινὴ θέσις τῆς ἐταιρίας εἶναι ἀνθηροτάτη· ἤρξατο τῶν ἐπιχειρήσεών της μὲ τρία, ὡς εἴπομεν, ἀκατάλληλα ἀτμόπλοια, καὶ σήμερον ἔχει ἑνδεκα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ὠραιότατα, καταλληλότατα καὶ ἀσφαλέστατα, τοῦτεστιν ἐν τῷ διαστήματι ὁκτὼ ἐτῶν ἡ ἐταιρία, καίτοι καταρράδιουργουμένη καὶ ὑπὸ ἰσχυρωτάτων ἐχθρῶν πολεμηθεῖσα, ἐτετραπλασίασεν ὅμως σχεδὸν τὰ κεφάλαιά της καὶ δεκαπλασίασεν ἴσως τὰς ἐπιχειρήσεις της.

Δὲν εἶναι δὲ σμικρὸν ἔργον καὶ τὸ ἐν Σύρῳ ἐργοστάσιον τῆς ἐταιρίας, καθὼς καὶ ὁ ναύσταθμος αὐτῆς. Τὸ μὲν πρῶτον χρησιμεύει καὶ θὰ χρησιμεύσῃ τεραστίως πρὸς διάδοσιν κρινωφελῶν καὶ ἀναγκαιοτάτων τεχνῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ πρὸ πάντων τῆς μηχανικῆς. Ὁ δὲ ναύσταθμος χρησιμεύει πρὸς ἐκκαθάρισιν καὶ πρὸς ἐπισκευὴν οὐ μόνον πάντων τῶν ὑπὸ σημαίαν ἐλληνικὴν ἐν Σύρῳ εὐρισκομένων πλοίων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλοθεντῶν.

Ταῦτα δὲ πάντα ἔπραξεν ἡ ἐταιρία ἀπὸ σμικρῶν, ὡς εἶδομεν, ὀρμωμένη, καὶ αἰέποτε καταπαλαίουσα κατὰ τῶν ραδιοσυργιῶν τοῦ Ὄθωνος. Τί δὲ ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἐὰν εἰλικρινῶς ἐπρὸς στατεύετο ἢ τοῦλάχιστον δὲν κατερράδιουργεῖτο ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος καὶ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων, αὐτοῦ; Ἀλλ' ἤδη παρήλθε,

νομίζομεν, ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἑταιρία θεωρεῖτο ὡς ἐρέφος ἐκθετον καὶ ἐπῆλθεν εὐτυχῶς ἄλλη, καθ' ἣν ἡ ἑταιρία θεωρεῖται δικαίως ὡς τὸ περιλημμένον τέκνον τῆς τε Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦ Βασιλέως, καὶ τῶν Κυβερνήσεων αὐτοῦ.

Δὲν ἀρκεῖ ὁμως νὰ ἀγαπᾷ τις μόνον ἐπιχειρήσιν τινα διὰ νὰ προάγῃται αὕτη. Ἐὰν δὲ ᾗναι ἀληθές, ὅτι ἡ Ἑλλάς καὶ ἄλλοτε, καὶ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἀγῶνος διὰ τοῦ ναυτικοῦ τῆς ιδίως καὶ ἐσώθη καὶ ἐδοξάσθη, ἐὰν ᾗναι ὡσαύτως ἀληθές, ὅτι ἡ Αὐστριακὴ Αὐτοκρατορία διὰ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἑταιρίας τοῦ Λούδ' ἰδίως ἀνέκυψεν ἐκ τῶν πολλῶν περιπετειῶν, εἰς ἃς τὴν εἶχον θυβίσει οἱ πόλεμοι, ἐὰν, λέγωμεν, ταῦτα εἶναι ἀληθῆ, εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητον, ὅτι διὰ μόνης σχεδὸν τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς γεωργίας τῆς ἡ Ἑλλάς θὰ δυνηθῇ οὐ μόνον ν' ἀνακύψῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐημερήσῃ, ἢ ἴσως ἴσως καὶ νὰ δοξασθῇ.

Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἅπαντες οἱ τε ἐντὸς τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ οἱ ἐκτὸς αὐτῆς ἐνοικοῦντες Ἕλληνας πρέπει ν' ἀφῃσῶσι κατὰ μέρος πᾶσαν περὶ πρωτοκαθεδρίας λογομαχίαν καὶ ν' ἀσχοληθῶσι σπουδαίως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς γεωργίας. Καὶ περὶ μὲν τῆς τελευταίας ταύτης καὶ ἄλλοτε εἵπομεν τὰ δεόντα καὶ οὐδέποτε θὰ παύσωμεν νὰ ἐπικείμεθα παρὰ τοῖς δυναμένοις καὶ ἀμεριμνῶσι νὰ διαθρέψωσιν ἡμᾶς.

Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς ναυτιλίας, ἀπαιτεῖται νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν ἡ ἀτμοπλοικὴ ἑταιρία, διότι τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα ναι μὲν ἀποφέρουσιν ἀκόμη πλοῦτόν τινα εἰς τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τῶν ναυτικῶν ἐθνῶν τὰ πλούτη καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχὺς κυρίως σήμερον συνίστανται εἰς τὰ διὰ τοῦ ἀτμοῦ πλοῖα. Διὰ νὰ γείνῃ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη νὰ κατασκευάσῃ ἡ ἑταιρία ὅσον ἔνεστι τάχιον καὶ ἕτερα μεγάλα ἀτμόπλοια, ἵνα ἐπεκτείνῃ τὰς γραμμὰς τῆς μέχρι Συρίας καὶ Δουνάβεως συνάμα δὲ νὰ πυκνώσῃ καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἐσωτερικὰς γραμμὰς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατασκευὴ τοιούτων ἀτμοπλοίων ἀπαιτεῖ μεγάλα κεφάλαια, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προμηθευθῶσι ταῦτα, ἐὰν ἡ μὲν Κυβερνήσις ἐγγυηθῇ τόκον πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ κεφαλαίου δύο ἢ τριῶν εἰσέτι ἑκατομμυρίων δραχμῶν· τὸ δὲ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς ἑταιρίας, ἀποταθῇ πρὸς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς, πρὸς οἷς χαίρει ἤδη ἱκανὴν ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην, καὶ οἵτινες ἀπέσχον μέχρι τοῦδε νὰ συμπεθέξωσι σπουδαίως τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ ἕνεκα τῶν γνωστοτάτων κατὰ

τῆς ἐταιρίας ραδιουργιῶν τοῦ Ὄθωνος, καὶ ἔνεκα τῆς ἐξαντλήσεως τῶν προνομιούχων μετοχῶν.

Πιστεύομεν δὲ ἀδιστάκτως ὅτι ἡ ἐγγύησις αὕτη ἐκ μέους τῆς Κυβερνήσεως θὰ ᾖναι τυπικὴ μᾶλλον ἢ πραγματικὴ· διότι καθ' ἡμᾶς ἡ ἐταιρία, καθ' ἣν ἔλαβεν ἤδη καὶ θὰ λάβῃ μὲ τὴν αὐξήσιν τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἀνάπτυξιν, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παρέχῃ ἀντὶ τοῦ τόκου τῶν 5 0/0, μέρισμα πολὺ ἀνώτερον τοῦτου. Ἄλλως καὶ ἂν πρόκηται νὰ δαπανήσῃ τῶ ὄντι κατὰ τι τὸ δημόσιον, ἀναγκαιοτέραν καὶ σκοπιμωτέραν ταύτης δαπάνην ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζομεν ἄλλην. Καιρὸς εἶναι πλέον νὰ παύσουν αἱ φαντασιοπληξίαι μας. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ τὰ γράμματα συνετέλεσαν καὶ θὰ συνετέλουν μεγάλως εἰς τὴν δοξάν τῆς πατρίδος, ἀλλὰ, πρὶν ἢ φροντίσει τις περὶ δόξης, ἀναγκαιοτάτον, φρονοῦμεν, νὰ φροντίσῃ περὶ ὑπάρξεως· ἄνευ δὲ ναυτιλίας, καὶ γεωργίας, καλῶς ἐννοουμένων, καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, εἶναι λίαν δυσχερὲς νὰ ὑπάρξῃ, ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ εὐημερήσῃ ἡ Ἑλλάς.

Ὅπως δὲ σήμερον ἔχουσι τὰ πράγματα ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀντὶ νὰ ἔχωμεν πληθύν ἀνδρείων ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ οὐκ ὀλίγους ἀξίους ναύτας, σηπομένους ἐν ἀργίᾳ καὶ διαθεσιμότητι, ἤθελεν εἶσθαι ἴσως ἀπειράκις σκοπιμώτερον νὰ μεταχειριζώμεθα τὰ πολυτίμα ταῦτα στοιχεῖα εἰς τὸ ἐμπορικὸν καὶ τὸ δι' ἀτμοῦ ναυτικόν· ἴσως δὲν ἤθελε θεωρηθῇ ὑπερβολὴ καὶ τὸ νὰ προτείνωμεν τὴν κατάργησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν, καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὑπὸ ἐτέρου ὑπουργείου, περιλαμβάνοντος τὰ δημόσια ἔργα, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, καθὼς ἐπίσης δὲν ἤθελε θεωρηθῇ ὑπερβολὴ τὸ νὰ προτείνωμεν καὶ τὴν παραχώρησιν πάντων τῶν πολεμικῶν μας πλοίων εἰς τὴν ἐταιρίαν.

Ἰσως ὑποθέσει τις, ὅτι καταργουμένου τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν, θέλει παραλύσει τὸ πολεμικὸν τοῦ Κράτους ναυτικόν, ἢ θέλουσι παραβλαφθῇ τὰ ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος ἀποκτηθέντα ἀναφύλεκτα δικαιώματα τινῶν ἐκ τῶν ναυάρχων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀξιωματικῶν· ἀλλὰ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας, οὐχὶ μόνον δὲν θὰ παραλύσῃ τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἀλλὰ τούναντίον σμικρὸν κατὰ σμικρὸν θὰ καταρτισθῇ τοῦτο· διότι ἐν καιρῷ ἀνάγκης οὐδὲν κωλύει οὔτε δύσκολον εἶναι τὸ νὰ μετασχημα-

τίση τις τὸ ἐμπορικὸν ξύλινον μάλιστα ἀτμόπλοιοι εἰς πολεμικόν, χρήματα μόνον ἀρκεῖ νὰ ἔχη πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ· κατὰ δεύτερον δὲ λόγον παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ χρυσαὶ καὶ ἀργυραὶ σφαῖραι, τὰς ὁποίας δύναται νὰ συλλέξῃ τις διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, καθ' ὃν αἰῶνα ζῶμεν, εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικώτεροι τῶν μολυβδίνων καὶ σιδηρῶν σφαιρῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Τὰς δὲ ἐπωμίδας καὶ χρυσοκεντήτους στολὰς τῶν ναυάρχων καὶ λοιπῶν ἀξιωματικῶν μας θὰ διατηρήσῃ, νομίζομεν, πολὺ ἀξιοπρεπέστερον τοῦ πολεμικοῦ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν. Περιττὸν δὲ εἶναι νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἴσως εἶναι καὶ γελοῖον τὸ νὰ ἔχωμεν τοσαύτην πληθύν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ νὰ διατηρήσωμεν καὶ ἀνάλογον πολεμικὸν στόλον.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ βουλὴ ἢ ἡ Κυβέρνησις δὲν θεωρήσουν ἀναγκαίαν τὴν κατάργησιν τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν, ἀναγκαῖοτατον ὅμως καθίσταται νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἀτμοπλοϊκὴ ἐταιρία· ἡ δὲ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν πρὸς τοῦτο προσπάθειαν, καὶ πιστεύομεν ἀδιστακτῶς, ὅτι δὲν θὰ ἀδιαφορήσῃ.

Ἀναγκαῖον ἐπίσης καθίσταται καὶ ἕκαστος Ἕλληνα, ἐὰν εἰλικρινῶς ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμῇ τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, νὰ διαθέσῃ ὅσα δύναται· πλεότερα χρήματα πρὸς ἀγορὰν μετοχῶν τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρίας, ἵνα δυνηθῇ αὕτη καὶ συχνότερα νὰ ἐκτελῇ τὰς ἄχρι τοῦδε γραμμὰς τῆς, καὶ ἄλλας δι' ἄλλων ἀτμοπλοίων νὰ σχηματίσῃ, ἰδίως κατὰ τὴν Συρίαν, τὸν Δούναβιν καὶ τὴν Μαύρην Θάλασσαν· καὶ ἀποροῦμεν, τῇ ἀληθείᾳ, πῶς εὐρίσκονται Ἕλληνες, οἵτινες διαθέτουσι τὰ περισσεύοντα χρήματά των μὲ μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ὠφέλειαν εἰς εὐρωπαϊκὰς ἐπιχειρήσεις καὶ δὲν προτιμῶσι ταύτην τὴν ἐθνικὴν, ἣτις καὶ μεγαλειέραν ὕλικὴν ὠφέλειαν θὰ παρέχῃ, καὶ οὐκ ὀλίγον θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος των· πιστεύομεν δὲ ἀδιστακτῶς, ὅτι δὲν θὰ βραδύνωσιν οἱ θέλοντες οὐχὶ μόνον νὰ ὀνομάζωνται, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς νὰ ᾔναι Ἕλληνες, νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως.

Ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ δὲ ἤδη καὶ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς ἐταιρίας νὰ εἰπωμέν τινα πρὸς διόρθωσιν μικρῶν τινων καὶ ἐπουσιωδῶν ἐλλείψεων τῶν ἀτμοπλοίων τῆς. Πρῶτον πάντων τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ὀφείλει νὰ ἐπισκέπτηται ἐπισταμένως ἕκαστον τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἐταιρίας, ἅμα φθάσαν ἐν

σύρω. Ἐνεκα τῆς ἀδιακόπου σχεδὸν κινήσεως τῶν ἀτμοπλοίων εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συμβαίνωσιν ἐν ἐκάστῳ σχεδὸν ταξιδίῳ καὶ ἐπουσιώδεις τινὲς βλάβαι ἢ ἐλλείψεις· ταύτας λοιπὸν πρέπει νὰ θεραπεύῃ ἡ ἐταιρία ἀμέσως, ἵνα μὴ αὐξάνωσι, καὶ ἵνα εὐρίσκωσι πᾶσας τὰς ἀνέσεις τῶν οἱ ἐπιβάται.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ ἐταιρία εἰς τὰ μεγάλας γραμμὰς ἐκτελοῦντα ἀτμοπλοιά της πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἀνὰ ἓνα δόκιμον ἱατρὸν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀνὰ μίαν θεραπενίδα. Διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοπλοίας ἥδη ταξειδεύουσι διαφόρων τάξεων καὶ φυλῶν ἄνθρωποι· ὁ ἱατρὸς λοιπὸν καὶ ἡ θεραπενὶς καθίστανται ἥδη ἀναπόφευκτοι. Καὶ χάριν τῆς ἐταιρίας δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἴσως οὔτε ἀνωφελὲς οὔτε ἄδικον νὰ προκαλέσῃ ἡ Κυβέρνησις νόμον, καθ' ὃν, καὶ τὰ ἀτμοπλοία τῆς ἐταιρίας νὰ θεωρῶνται, ὡς θεραπευτήρια, ἐν οἷς νὰ ὑπηρετῶσιν ἐπὶ ἐν τοῦλάχιστον ἔτος οἱ δόκιμοι στρατιωτικοὶ ἱατροί, λαμβάνοντες τὰς μὲν νενομισμένας ἀποδοχὰς τῶν ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, μόνον δὲ τὴν διατροφὴν τῶν ἐν τοῖς ἀτμοπλοίοις ὑπὸ τῆς ἐταιρίας· κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οἱ δόκιμοι θὰ δύνανται ἐν τοῖς ἀτμοπλοίοις καὶ τοὺς νοσοῦντας νὰ ἐπισκέπτωνται, καὶ ἐν ἀνέσει νὰ μελετῶσι καὶ προπαρασκευάζονται εἰς μεγαλεῖτερον στάδιον, καὶ κόσμον πολὺν καὶ διαφόρου πόλεις νὰ βλέπωσιν· ἡ δὲ ἐταιρία, θὰ ἔχῃ ἱατροὺς καὶ καλοὺς μάλιστα, χωρὶς νὰ ἐπιφορτισθῇ καὶ μὲ δαπάνας πρὸς μισθοδότησιν αὐτῶν.

Ἡ θεραπενίδα δὲ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὔρῃ ἡ ἐταιρία μὲ μικράν τινα δαπάνην. Καλὸν ἤθελεν εἶσθαι ἐπίσης ἡ ἐταιρία νὰ προτιμᾷ τῶν δυτικῶν προϊόντων τὰ ἀνατολικά, καὶ νὰ μεταχειρίζεται μάλιστα ταῦτα ἐντὸς τῶν ἀτμοπλοίων της· εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη καὶ μᾶς ἐξέφρασεν ὁ Μουλᾶ Τζελάλης, ὅταν ἐνύφθη ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ μὲ κρητικὸν σάπωνα, καὶ ἐσπόγγισε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ Σίφνιον προσώπιον· ἀλλ' πόσον εὐτυχέστεροι θὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Ἀνατολίται, μὰς εἶπε, ἂν μετεχειρίζώμεθα πρὸς ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας μας, ἀνατολικά μόνον προϊόνται.

Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἐν τοιαύτῃ εὐφορωτάτῃ γῇ δὲν εἴχομεν ἀνάγκην νὰ σπείρωμεν πολὺν σπórον, ἵνα πείσωμεν τὸν ἀξιοσέβαστον τῷ ὄντι Μωλᾶν Τζελάλην, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἀδιαφοροῦμεν σήμερον ἂν τὸν ἓνα Ἀνατολίτην ὀνομάζουν Γιάνην, τὸν ἄλλον Χασάνην καὶ τὸν πρῶτον Γιαουδῆν, τίμιος

καὶ ἐργατικὸς ἄνθρωπος ἀρκεῖ νὰ ᾔηται, καὶ πρόθυμοι εἴμεθα ν' ἀδελφωθῶμεν, ἵνα ἐκμεταλλεύσωμεν τοὺς παντοειδεῖς καὶ πλουσιωτάτους πόρους τῆς Ἀνατολῆς, πρὶν μᾶς ἀρπάσωσιν αὐτοὺς οἱ φράγγοι. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, προσεθέσαμεν, σύμπασαν τὴν τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσιν παρέχοντες δωρεὰν εἰς πάντα ἄνθρωπον, καὶ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐχαριστήσεως ἠθέλαμεν ἰδεῖ τὸν παντὸς θεοσκεύματος καὶ πάσης φυλετικῆς κατὰγωγῆς ἄνθρωπον, ἐργαζόμενον εἰς τὰ ἐργοστάσιά μας, ἐργοστάσια ὅπως κατὰ δημοσίαν ἔχομεν ὀλίγα· τούτου δὲ αἵτιοι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Δύσει βαθύπλουτοι ἀδελφοὶ μας Ἀνατολίται, οἵτινες πιθανὸν μὲν μίαν ἡμέραν νὰ κατασκευάσουσιν ἐκεῖ καὶ ἐλληνικὴν *κρινολίαν*, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι καθ' ὀλοκληρίαν, ἐὰν ἀγοράζωμεν ἀπὸ τῆς Δύσεως καὶ αὐτὸν τὸν χάρτην τοῦ γραψίματος, ἢ καὶ αὐτὰ τὰ καραβόπανα, ἅτινα, ὥς γνωστὸν, κατασκευάζονται μὲ προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς· ἀδιαφοροῦτιν ἐπίσης ἂν πωλῶμεν εἰς τοὺς φράγγκους τὰ βαμβάκια ἀκατέργαστα πρὸς δέκα γρόσια τὴν ὀκτὼν καὶ τὰ ἀγοράζομεν κατεργασμένα πρὸς ἑκατὸν ἢ καὶ χίλια, ἀρκεῖ μόνον νὰ πλουτίζωσιν οὗτοι καὶ λητμονοῦσι καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν τὴν Ἀνατολήν· ἐὰν δὲ τὴν ἐνθυμούνται ἐνίοτε, τὴν ἐνθυμοῦνται σχεδὸν μόνον διὰ τὰ παράσημα, καὶ παράσημα δὲν ἦτο δυνατόν οὔτε ὁ Ὄθων νὰ δώσῃ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρίας, οὔτε ὁ Σουλτάνος διὰ τὴν κατὰ τὸ 1854 καὶ 1861 πραγματοποιήσιν τῆς γελοίας κατασταθείσης τότε μεγάλης ιδέας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ τούτου, ὃς μᾶς ἐπιτρέψει ὁ ἀναγνώστης νὰ μεταφέρωμεν ἐκ τῆς ἐν Μόσχᾳ ῥωσιστὶ ἐκδιδομένης ἀξιολόγου ἐφημερίδος, τῆς καλουμένης «Ἡμέρας» τὰς ἐξῆς κρίσεις τοῦ σοφοῦ συντάκτου αὐτῆς εἰς τὰ ὅσα ἡμεῖς ἄλλοτε ἐδημοσιεύσαμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

«Ὁ Καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, Διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς, ἱππότης τοῦ ἀγίου Στανισλάου καὶ μέλος »διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐταιριῶν Κύριος Α. Γούδας, ἐκδί- »δει ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλλ. Βασιλείου μηνιαῖον περιοδικὸν »σύγγραμμα, ὑπὸ τὴν ἐπισημίαν «*ἡ Μελίσσα τῶν Ἀθηνῶν*».
»Τὸ περιοδικὸν τοῦτο δὲν περιέχει μόνον ἄρθρα κυρίως ἱατρικά,
»καὶ περὶ τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν πολιτικὴν
»οἰκονομίαν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ πρόγραμμα, τὸ ἐκδοθὲν, εὐ-
»ρίσκει τροφήν καὶ ὁ ἔμπορος, καὶ ὁ τεχνίτης, καὶ ὁ γεωργός,
»καὶ ὁ κτηνοτρόφος, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὁ πάσης τάξεως ἄνθρωπος

οὐ γινώσκων μόνον νὰ ἀναγινώσκη. Ἐνώπιον ἡμῶν ἔχομεν φυλ-
 »λάδιόν τι τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους.
 »Ἐπειδὴ σχεδὸν πᾶς Ἕλληνα, ὀλίγον μεμορφωμένος, ὀνειροπολεῖ
 »περὶ τῆς μεγάλης ιδέας, διὰ τοῦτο αὐλλομετροῦντες τὸ πε-
 »ριοδικὸν τοῦτο σύγγραμμα, εὔρομεν διάλογον δύο Ἑλλήνων
 »περὶ τῆς προσφιλοῦς ταύτης ὑποθέσεως. Ὁ εἰς τῶν διαλεγομέ-
 »νων εἶναι αὐτὸς ὁ ἐκδότης, καθηγητὴς κτλ., ὁ δὲ ἕτερος εἶναι
 »τις τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀγαθὸς μὲν, ἀλλ' εὐπιστος, ὡς ὀνομάζει
 »αὐτὸν ὁ Κ. Α. Γούδας. Ἐκ τοῦ διαλόγου τούτου μανθάνομεν
 »τὴν γνώμην περὶ τῆς μεγάλης ιδέας Ἕλληνας λογίου καὶ ισχύον
 »ἔχοντος ἐν τῇ Ἡρωτευσούσῃ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν γνώμην ἄλ-
 »λου Ἕλληνα, ἔχοντος τὴν συνήθη ἀνατροφὴν. Ὁ διάλογος οὗτος
 »ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐκδότου. Ἰδοὺ αὐτὸς ὁ ἀφελὴς διάλο-
 »γος ἐν Ῥωσικῇ μεταφράσει.»

(Ἔπεται πιστὴ μετάφρασις τῆς σελ. 96 τῆς Μελίσ. Ἀθηνῶν).

«Ἄγνωστον πῶς ἤθελε τελειώσῃ ὁ προσφιλεὶς καὶ ἀφελὴς
 »οὗτος διάλογος τῶν δύο Ἑλλήνων διότι εἰσηλθεν ἡ σύζυγος
 »τοῦ ἐκδότου καὶ διέκοψε τὸν διάλογον, εἰποῦσα «σὰς ζητοῦν
 »πρὸς ἄρρωστον», καθ' ὅσον ὁ ἐκδότης εἶναι καὶ διδάκτωρ τῆς
 »ἱατρικῆς. Δὲν εἶναι ἀληθές, ἀναγνώστα, ὅτι ἡ ὁμιλία αὕτη εἴ-
 »ναι περιέργος καὶ ἀφελής; Ποία δὲ τῶν γνωμῶν εἶναι ὀρθο-
 »τέρα καὶ μᾶλλον εὐκατόρθωτος; Ἡμεῖς λέγομεν, οὔτε ἡ μία,
 »οὔτε ἡ ἄλλη!.. (1).

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ σοφοῦ Ῥώσου ἐν μόνον
 θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς χάριν τῶν ἀναγνω-
 στῶν τῆς Μελίσσης, ὅτι δηλαδὴ ὁ συντάκτης τοῦ ἀξιολόγου
 τούτου συγγράμματος εἶναι ἐνθερμὸς λάτρης τοῦ Πανσλαβισμού.
 Περὶ δὲ τοῦ καθηγετικοῦ τίτλου, ὃν προῖκα καὶ δωρεὰν μᾶς
 ἀποδίδει ὁ σοφὸς Ῥώσος συγγραφεὺς, δὲν λέγομέν τι, διότι
 πιστεύομεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι μὲ ἡμᾶς τοῦλάχιστον δὲν εἶχεν
 ἀφορμὴν νὰ εἰρωνεύηται.

(1) Ἰδὲ Ἡμέρας ἀριθ. 46 ἐν Μόσχᾳ τὴν 14 Νοεμβρ. 1864.